

ЧИ МАЄМО «ПРОГРАМУ НА ЗАВТРА»?

«**М**и маємо створити формулу суспільства, яке не має прецеденту в жодній країні», – заявив свого часу Ясухіро Накасоне. У цій категоричній сентенції колишнього прем'єр-міністра Японії прихований глибокий сенс. Надто у час війни.

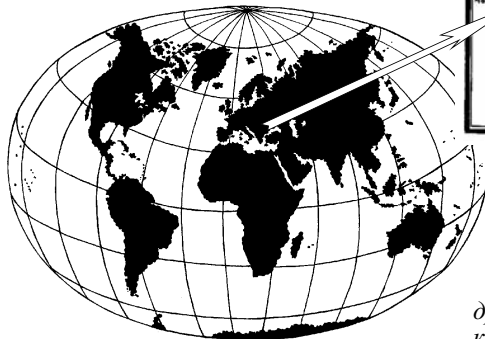
Хтось мудро сказав, що «живуть ті нації, які мають програму на завтра». Тобто йдеться про реалістичний план дій, про стратегію бачення майбутнього та його неухильне опанування. Натомість проєкт Програми уряду Свириденко мало схожий на стратегічний документ, який мав би визначати ключові пріоритети та напрямки роботи нового Кабміну в умовах війни. Безумовно, «мілітарна логіка» потребує максимальної концентрації ресурсів на безпеці й обороні. Але негоже, щоб з 12-ти пріоритетів Програми Кабміну на 2025-2026 роки наука-освіта з культурою ділили 8-е та 11-е місця.

Навіть в умовах війни серед основних засад оборонної політики держави мають стати інвестиції в науку, освіту, культуру. Наразі через тотальне зниження рівня знань серед учнів шкіл, що особливо помітно при опануванні точних наук, молодь не хоче бути інженерами, фізиками, хіміками й математиками. Хто конструюватиме й вироблятиме ракети й літаки, сучасну військову техніку?

«Зв'язок війни з науковими дослідженнями та відкриттями очевидний. Війна є принциповою мотиваційною силою в розвитку науки на всіх її рівнях від абстрактно-концепційного до вузько-технологічного... Війна виконує як усередині суспільства, так і в зв'язках з іншими спільнотами стабілізуючу функцію... Війна сама собою є основною соціальною системою, з якою інші форми соціальних організацій перебувають у конфлікті або змові. Це система, що керувала більшістю людських спільнот, знаних історії... Від воєнної системи залежать значною мірою навіть рівень культури й наукові досягнення. «Танець війни є найважливішою формою мистецтва примітивних народів. У всіх народів найрізноманітніші ділянки культури й мистецтва розробляли тематику війни» (Осип Мороз, доктор економіки, США).

У сучасних економічних і соціологічних теоріях активно використовуються поняття «соціальний капітал» і «довіра». Стало класичним визначення Френсісом Фукуямой соціального капіталу як сукупності неформальних норм, які сприяють співробітництву між двома і більше індивідами.

«Стан українського суспільства

можна визначити як ірраціональний. Тобто, використання чинників, які унеможливають досягнення бажаного результату. Те ж саме стосується і керівників держави. Їхня поведінка настільки ірраціональна, що результат може набутися будь-якого значення. Незаперечним фактом є те, що стабільність в ірраціональному суспільстві при ірраціональних лідерах неможлива.

Цей коментар, вміщений в інтернеті на одну зі статей автора, досить вдало окреслює головні причини виснаження найважливіших джерел стійкого зростання Української держави. У розколотому, інфікованому штабом недовіри суспільстві найлегше поглиблювати розбрат, відтак ставити найризикованіші політичні й соціальні експерименти. Одним з яких стало голосування 2019 року 13,5 мільйонів некритично мислячих українців.

Будь-який соціальний капітал ґрунтується на взаємодовірі, на суспільній довірі. За відсутності соціального капіталу держава не здатна до розвитку, до модернізації. Коли говоримо про безпеку держави в умовах війни, то розуміємо, що насамперед йдеться про довіру до президента, до головнокомандувача ЗСУ, до прем'єр-міністра, до Верховної Ради, до держслужбовців, до представників правоохоронних структур.

На жаль, ці владні інституції не уособлюють найкращі якості складових Проводу. Навіть Церква в Україні уповні не працює на консолідацію суспільства. Навіть в умовах війни соціальні ліфти по суті не функціонують, людський капітал значною мірою зруйнований, бракує соціальної культури, державницьки налаштована еліта нечисленна і неспроможна зупинити моральний розклад політичного проводу.

Яким чином відродити суспільну до-

віру, яка була такою яскравою і дієвою на початку широкомасштабної агресії москвитів 2022 року? Геніальний художник Іван Марчук емоційно, але слушно радить:

«Треба найперше не красти, а по-друге – не ворогувати. А тому ... найкраще, щоб прийшли німці. Німці не дадуть погано жити, бо вони не дадуть красти. Вони просто зароблять чесною своєю працею. А українці ніколи не зможуть управляти державою. Бо Бог дав українцям рай, але забрав розум».

В'ячеслав Липинський 1921 року зрозумівав:

«Владу українську треба допіру сотворити. А творити владу можуть тільки люди моральні, то єсть люди, які глибоко всіми фібрами своєї душі вірять, що те, що вони творять, єсть правда, єсть добро. <...> Чи маємо ми свою мораль? Чи маємо ми своє творче поняття про добро і зло? <...> Коли у нас єсть віра в правоту свого діла, коли у нас єсть мораль, справи бюджетові вирішуються просто. <...> Коли ж у нас віри і моралі нема, ми перетворюємось знов-таки в аморальну сучасну політичну партію, тобто в політичне акційне товариство, оперте на надії виграти на одній спільній політичній спекуляції. <...> Без жертв не можна збудувати ніякої влади, ніякої держави, а тим більше держави української. Але для жертви, крім моралі, необхідний порив діла, з цієї моралі випливаючи».

Ніщо так не зміцнює правовий стан суспільства, як почуття власної гідності громадян. Саме воно є основою тієї риси, яку називаємо порядністю, моральністю. Йдеться про чесність, обов'язковість, дотримання даного слова, відповідальне ставлення до праці, повагу до гідності інших, відразу до шахрайства і всього того, що називаємо брудними вчинками.

Порядність є основою духовності. Але почуття власної гідності появляється в суспільстві тільки тоді, коли громадянин знає і бачить, що і від нього залежить стан цього суспільства, коли розуміє, що доля його та його близьких залежить

тільки від власної праці й тих законів, до ухвалення яких причетний. Якщо ж доля громадянина залежить від сваволі й самодурства чиновників, то ні про яку гідність і порядність не може йти мова.

Свобода суспільства та його моральність перебувають у синергетичному зв'язку. Без свободи і виховання почуття власної гідності не може бути моральності, як і без виховання почуття гідності не може бути й свободи. Людина з почуттям власної гідності ніколи «не сяде на голову іншому», але й не дозволить сісти на голову собі. Тобто самоповага до себе – це одночасно повага до інших людей і повага до законів. Свободи для хама не існує. Хам може принижувати інших і сам готовий принижуватися. Хами беруть хабарі, запускають руки в державну скарбницю, брешуть, не додержують слова.

Доки люди не зрозуміють, що гідність і порядність – це не просто абстрактні поняття, а головні умови виживання суспільства, доти хами братимуть гору над народом і рано чи пізно доведуть суспільство до краху.

Безумовно, скептик поцікавиться, скільки держав у світі постало за рецептами ідеаліста-мораліста Липинського. Чи відповідали його критеріям Хмельницький і Кромвель, Вашингтон і Лінкольн, Черчілль і Рузвельт, Наполеон і Де Голль, Пілсудський і Валенса? У чомусь скептик матиме рацію. Але згадані політики чудово розуміли, що «хамство і глупота ще ніколи і ніде жодної держави не збудували». Про советських і постсоветських керманічів поговоримо...

Чверть століття тому вже цитований доктор економіки Осип Мороз слушно радив:

«Україні потрібен технологічний,

науково-фундаментальний прорив. Бо сьогодні на один і той же результат можуть працювати один японець і багато-багато українців. Світ різко змінився. Те, що вчора вважалося головним багатством – природні ресурси, нині поступається високим технологіям, науковим досягненням. Бюджет – це не просто певна сума банкнот, це фінансовий план, доцільні проекти. Гроші – це мильна бульбашка, якщо не мати чіткої програми їх використання. Треба створити атмосферу довіри в суспільстві. І насамперед довіри до влади, уряду. Йому мають довіряти люди. Бо якщо не вірять свої, то й за кордоном не повірять ніхто, отже, не буде і вкладень. Це просто: коли не вірять банкові – гроші тримають під подушкою».

Порадою американця українського походження земляки традиційно знехтували. Може, війна нарешті прищепить українцям критичне мислення?

Олег К. РОМАНЧУК

P. S.

10 уроків для українців

1. Ворог вічний, і мета його – знищення.

Перший і головний урок: забудьте про «братні народи» та «спільну історію». Мета росії протягом століть була, є і буде – повне знищення України як явища. Це не війна за території, це екзистенційна війна на виживання. Будь-які ілюзії щодо цього є смертельно небезпечними.

2. Ніхто не допоможе, крім тебе самого.

Союзники – це добре. Їхня зброя, гроші та розвіддані – критично важливі. Але вмирати за тебе ніхто не буде.

Допомогу дають, доки це збігається з їхніми інтересами. Єдина справжня гарантія суверенітету – власна сильна та сучасна армія.

3. Внутрішня гризня – найкращий подарунок ворогу.

Будь-який внутрішній срач, чи то політична боротьба, чи корупційні розбірки, чи пошук «зрадників», – це прямий постріл у спину власної армії. Доки нація не єдина у своїй меті, ворог використовуватиме кожну тріщину, щоб розколоти її зсередини.

4. Воює вся країна, а не лише армія.

Армія – це зріз суспільства. Не можна мати корумповане, апатичне суспільство і сильну, мотивовану армію. Війна – це справа кожного: від волонтера, що плете сітки, до IT-спеціаліста, який працює на економіку.

5. Технології вирішують усе.

Епоха воєн, де перемагали кількістю, закінчилася. Сьогодні перемагає той, у кого швидші та розумніші дрони, кращий зв'язок, точніша розвідка та ефективніший РЕБ. Технологічна перевага – це врятовані життя солдатів і виграні битви.

6. Асиметрія – зброя розумних.

Не намагайся грати з ордою в її гру «завалимо трупамі». Будь розумнішим, хитрішим, швидшим. Бий по больових точках: логістика, НПЗ, штаби, інформаційна інфраструктура. Асиметричні удари виснажують ворога та підживляють його міць за менших витрат.

7. Інформація – це поле бою.

Прогреш у головах – прогреш на полі бою. Ворог лізе в кожен телефон і телевизор із пропагандою, фейками та ПІСО. Захист інформаційного простору так само важливий, як і ППО.

8. Довіра – основа управління.

Сучасною армією не можна керувати за радянськими лекалами, де генерал – цар і бог, а солдат – витратний матеріал. Децентралізація, ініціатива на місцях, довіра до командирів – ось що дає швидкість і гнучкість, неможливі в тупій ієрархічній вертикалі ворога.

9. Стійкість – це стратегічний ресурс.

Здатність нації витримувати удари, не ламатися, адаптуватися і продовжувати боротьбу, незважаючи на втрати та втому, – це не менш важливий ресурс, ніж танки чи ракети.

10. Перемога – це не просто мир.

І останнє. Перемога – це не просто припинення вогню. Це повне відновлення суверенітету, повернення всіх територій, гарантії безпеки (читай – НАТО), справедливий суд над воєнними злочинцями та репарації. Будь-який інший результат буде лише відкладеною поразкою.

Генерал Валерій ЗАЛУЖНИЙ

